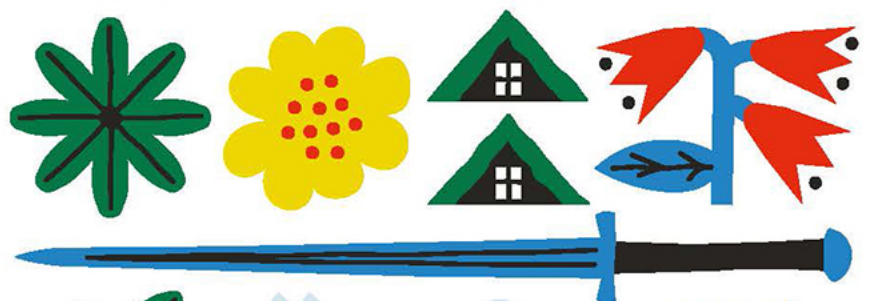

JAK ISLAND ←←←← →→→→ ZMĚNIL SVĚT

VELKÁ
HISTORIE
MALÉHO
OSTROVA

EGILL BJARNASON

argo

Jak Island změnil svět
Velká historie malého ostrova
Egill Bjarnason

~~~~~

Jak Island změnil svět

Velká historie malého ostrova

Egill Bjarnason

Přeložila Lucie Korecká

How Iceland Changed the World

Czech edition © Argo, 2022

Copyright © 2021 by Egill Bjarnason

Translation © Lucie Korecká, 2022

ISBN 978-80-257-3802-3 (váz.)

ISBN 978-80-257-4025-5 (e-kniha)

Pro Vala & Freye

~

Obsah

Úvod 11

1 ~ Objevení Západu 21

2 ~ Odkaz středověku 57

3 ~ Jak Island způsobil klimatickou krizi 96

4 ~ Vlastenectví 120

5 ~ Druhá světová válka 140

6 ~ Zrod Izraele 173

7 ~ Přistání na Měsíci 192

8 ~ Studená válka 207

9 ~ Rovnost pohlaví 236

Doslov 268

Poděkování 278

Rejstřík 281

Úvod

Městečko Selfoss je jedinečný úkaz. Téměř všechny z třiašedesáti islandských obcí a měst byly původně založené na místech vhodných pro námořní dopravu, na dohled od připlouvajících lodí. Selfoss však leží ve vnitrozemí, daleko od skalnatého pobřeží. Vyrostl jsem tam, obklopený pevninou.

Městečko se nachází na východním břehu Ölfusá, největší řeky v zemi, pramenící na ledovci vzdáleném 170 kilometrů směrem do vnitrozemí. Během prvních devíti století své existence neměl Selfoss moc návštěvníků, protože snaha přebrodit řeku na koni nebo se přes ni přeplavit na člunu mohla být životu nebezpečná a upřímně řečeno nestála za to. Islandské a dánské úřady nakonec učinily symbolické gesto a společnými silami zařídily výstavbu visutého mostu. Most dostavěný v roce 1891, třináct let předtím, než po něm projel první automobil, spojoval západní a jižní část Islandu. Selfoss se stal zastávkou, kde si člověk mohl na dlouhé cestě odpočinout, usušit si svršky a vyzvědět od cestujících z opačného směru čerstvé zprávy o počasí. Dnes se tady každý zastaví na párek v rohlíku.

Most nadále přivádí do města spoustu aut a podobně jako přístav v přímořské obci slouží jako ústřední bod, k němuž zdejší obyvatelé vztahují polohu všech ostatních míst. Jiná města mají továrnu na zpracování ryb, my máme mlékárnu. A místo sledování připlouvajících a odplouvajících lodí v přístavu můžeme

pozorovat, jak tudy stále dokola a dokola jezdí auta – máme tady totiž neuvěřitelně obrovský hlavní kruhový objezd. Jako ve skutečném městě. Vždyť také Selfoss se svými osmi tisíci obyvatel patří mezi největší města na Islandu. Takže až se v něm budete procházet, nenechte se zastrašit jeho rozlohou ani tím, že budete nejspíš jedinými chodci – pěšky jinak v Selfossu chodí jenom děti a sem tam nějaký ten alkoholik, kterému za jízdu v opilosti odebrali řidičský průkaz.

Na hlavní ulici v Selfossu najdeme mimo jiné pět kadeřnických salonů, tři bankovní pobočky, knihkupectví patřící mým rodičům, prodejnu vlněné příze, obchod nabízející výhradně vánoční dekorace a supermarket Krónan. U jeho vchodu jsem svého času s notýskem a nejlevnějším fotoaparátem, jakým disponovala redakce místních novin *Sunnlenska*, zahájil svou reportérskou kariéru. Denně jsem číhal na kolemjdoucí a snažil se někoho lapit na „Otázku dne“. V tomto sloupku měli nevinní chodci veřejně vyjadřovat názory na nějakou aktuální událost, o které většinou skoro nic nevěděli, a po zaručeném intelektuálním ztrapnění se měli nechat vyfotit, aby jejich odpověď doprovodil i portrét.

Postupně jsem se vypracoval na redaktora zpravodajství. Jeden z mých prvních titulků zněl TOHLE NEJSOU POTÁPĚČSKÉ BRÝLE: U BAZÉNU BYLA NALEZENA TAŠKA EROTICKÝCH HRAČEK. Následoval kriminální příběh o pěstiteli rajčat, který začal v budově bývalých jatek pěstovat marihuanu. Přiznal, že být v malém městečku tajným drogovým bossem ho velice stresovalo, takže většinu úrody spotřeboval sám.

Noviny *Sunnlenska* se v době, kdy mi bylo čerstvých dvacet, držely při životě především díky vynalézavosti svého majitele. K jeho nejlepším strategiím patřila důvěra ve směnný obchod: místo peněz rád rozdával výplatu v naturáliích získaných

od místních podniků za otištění reklamy. Vánoční prémie například sestávaly ze zábavní pyrotechniky a štosu knih, které redakce obdržela jako recenzní výtisky. Jednoho jarního výplatního dne dorazil šéf do práce na trekingovém kole značky Mongoose se sedmadvacetirychlostní přehazovačkou, širokými plášti a zadním nosičem. „Je tvoje,“ oznámil mi s nadšením způsobeným výhodnou směnou zboží za reklamu. Papírové peníze jsem ten měsíc vůbec nedostal.

Abych si svou výplatu náležitě užil, považoval jsem téměř za svou povinnost vyrazit na vyjížďku. A jedna z vůbec nejlepších věcí na Selfossu, jak trefně uvádí jeden průvodce, je to, jak snadno se odtamtud dá odjet. Město přímo protíná hlavní silnice číslo 1, slavný islandský silniční okruh.

Vybavený stanem a ohromnými zásobami kuskusu jsem prosvítlil kolem mlékárny a pokračoval přes kruhový objezd směrem na východ. Silniční okruh je 1321 kilometrů dlouhá smyčka propojující většinu islandských měst a vesnic. Autem se dá na jeden zátah projet za něco málo přes patnáct hodin. Na kole to však trvá poněkud déle. Island je proslulý svou kopcovitou krajinou a u pobřeží fouká silný vítr. Statistiky ani meteorologické výzkumy navíc nedokážou vysvětlit, proč mají cyklisté tak často protivítr. Mají ho totiž pořád, abyste věděli. Neustále.

Můj bicykl získaný směnným obchodem si vedl obdivuhodně, ale vlivem proměnlivého protivětru a dlouhých stoupání jsem byl už v polovině okruhu naprosto vyřízený. Rozhodl jsem se, že si v městečku Húsavík trochu odpočinu.

Húsavík leží u severního pobřeží, poblíž širokého zálivu Skjálfandi. Ústí zálivu se rozevírá k dalekému severu, k Islandskému moři, Grónskému moři, Severnímu ledovému oceánu a severnímu pólu.

Když jsem se s bolavým kolenem procházel po přístavu, dal jsem se do řeči s kapitánem dřevěného škuneru, kterému chyběl jeden člen posádky. Jak jsem záhy zjistil, ve skutečnosti to znamenalo, že posádku tvoří jediný muž: on sám, kapitán Hörður Sigurbjarnarson. Starý námořník jako z knížky, se vším všudy kromě dřevěné fajfky – byl zapřísáhlým odpůrcem kouření. Chraplavý hlas, šedivé vlasy, zachmuřený výraz, silný stisk ruky. Laskavý úsměv.

Vylíčil jsem mu svou teorii směru větru, který se jako kouzlem vždycky obrací proti vám. Měl jsem ale dojem, že mě vůbec nevnímá.

„A mořskou nemocí trpíte?“ zeptal se, čímž zahájil nečekaný pracovní pohovor.

Jak jsem to měl vědět? To je jako kdyby se zajímal, jestli mám sklony ke kosmickému adaptačnímu syndromu, který postihuje astronauty ve stavu beztláku. S otevřeným mořem jsem měl nulové zkušenosti, takže moje tělo nikdy takovou zkouškou neprošlo. Neměl jsem nejmenší tušení, že se mezi základní dovednosti pro život řadí schopnost uvázat dračí smyčku.

Kapitán se poškrábal na hlavě a naklonil ji na stranu, jako by se snažil vytřepat si vodu z ucha. „Vraťte se odpoledne a uvidíme, jak to dopadne.“

Nakonec se ukázalo, že mezi 35 procent lidí vysoce náchylných k mořské nemoci nepatřím. Zamkl jsem kolo a zavolal do redakce, abych jim oznámil, že se tam do konce léta neukážu. Majitel novin se právě chystal přijmout velkou zakázku na reklamu od jistého nového distributora vířivek, a tak jsem pak, po chladných týdnech strávených na moři, o svém rozhodnutí občas zapochyboval. Horká koupel by přišla vhod.

Prošel jsem rychlokurzem vázání uzlů a práce s lany, promrzlý jsem pracoval na palubě dvanáct hodin v kuse a na hlavu